

Dilin Değerlendirilmesi

Dr. Meral ilem kcn-Akamus

Neden değerlendiririz?

- Risk grubu çocukları belirleme/tarama
- Tanılama
- Müdahale
 - Performans belirleme/tanım
 - İzleme, müdahaleyi biçimlendirme,
 - Müdahalenin etkililiğini belirleme

Tarama

- Dil gelişimi –edinimi açısından risk grubu çocukları belirlemek için yapılır.
- Genellikle kolay uygulanabilir-kısa ölçme araçları/süreçleri kullanılır.
- Geçerli ve güvenilir olan (genellikle standardizasyonu yapılmış) araçlar kullanılabilir.
- Sıklıkla akran ortamlarında gözlemler değerli veriler sağlar

Tanıılama

- Alan uzmanları tarafından gerçekleştirilir.
- Gözlemler, görüşmeler ve standardize ölçekler kullanılır.
- Çoklu kaynakla, çoklu ortamda, çoklu araçla veri toplamak önemlidir.
- Değerlendirme klinik tanılama ya da tanı almama ile sonuçlanır.

Müdahale

- Tanıma, çocuğun müdahale için performans düzeyini belirlemek amacı ile gerçekleştirilir.
- İzleme, müdahale sürecinde çocuğun ilerleme sürecini (müdahaleden yararlanma-yararlanmama durumunu) belirlemek ve müdahaleyi verilere dayalı olarak şekillendirmek için gerçekleştirilir.
- Böylece müdahalenin etkili olup olmadığı da belirlenir.

Değerlendirme ilkeleri

- Olabildiğince çoklu kaynaktan, çoklu araçlarla, farklı ortamlarda değerlendirmek
- Aile katılımını sağlamak
- Disiplinler arası bilgiye önem vermek (bilişsel, motor gelişim)
- Müdahale sürecinin bir parçası olarak değerlendirme yapmak

Neleri Değerlendiririz?

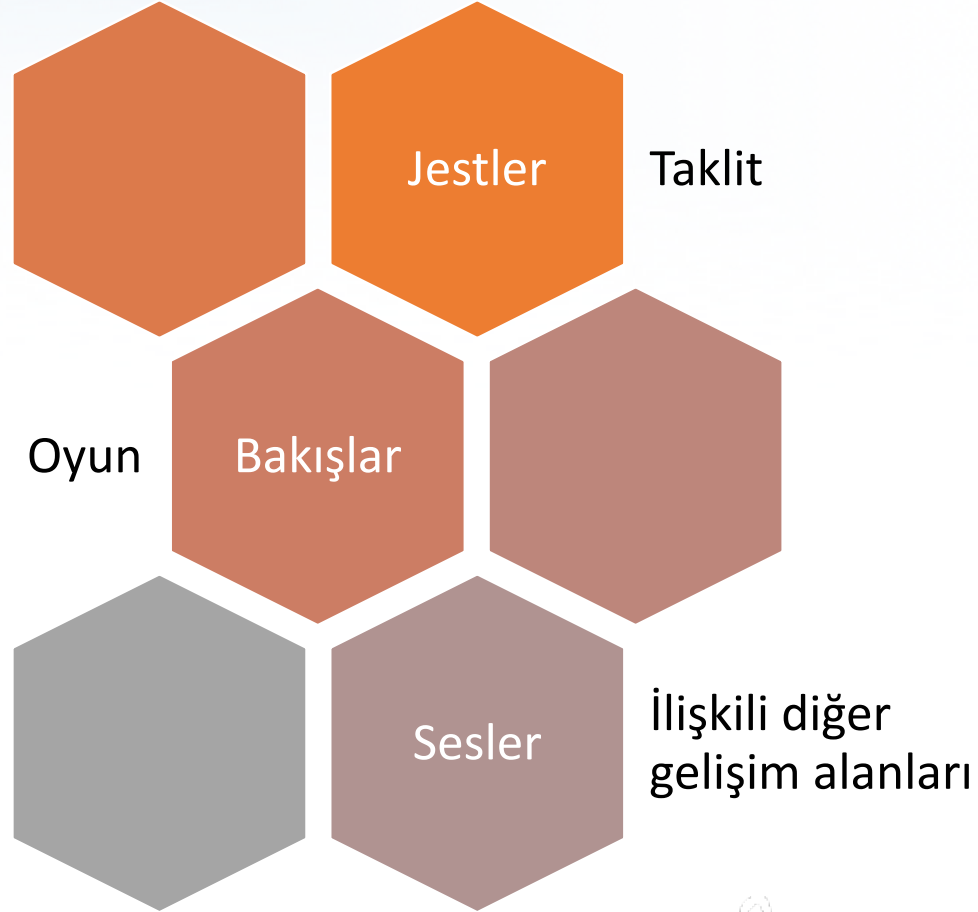

Söz öncesi iletişim becerileri

Alıcı ve ifade edici dil

Üst dil ve dil-üstü beceriler

Söz öncesi iletişim becerilerinin değerlendirilmesi

Söz öncesi iletişim becerilerinin değerlendirilmesi

Ebeveyn raporları ve görüşmeler

Standardize ölçekler

Gözlemler

Ebeveyn raporları ve görüşmeler

- Ebeveynle görüşme yolu ile gerçekleştirilir.
 - **Görüşmeye dayalı ölçekler** (TİGE, Sosyal Yanıtlayıcılık ölçeği, Sosyal iletişim davranışları kontrol listesi)
 - **Sözel görüşme ile bilgi alınması**
- Görüşmeler ile değerlendirme sırasında gözlenemeyen bağlamlar için değerli bilgiler alınır.
- Sorulan soruların anlaşılır olması, kullanılan dilin anlaşılabilirliği önemlidir.
- Güvenilirlik sorunu olabilir.

Ebeveyn raporları ve görüşmeler

• Uluslararası alanyazında

- CDI
- Language Using Inventory
- Social-Communication Checklist (Ingersoll ve diğ., 2012)
- SRS
- CSBC-DP (Wetherby ve Prizanti 2001)
- The Inventory of Potential Communication Acts (IPCA) (Sigafos et al., 2000)

• Ülkemizde

- TiGE
- SYÖ
- Sosyal İletişim Becerileri Kontrol Listesi

Standardize ölçekler

- Gelişim dönemleri için normları vardır. Normlar TG çocukların gelişimsel aşamaları temel alınarak oluşturulur.
 - Ebeveyn raporuna dayalı olabilir. Çocukla birebir uygulanabilir.
- Çocukların akranlarına göre gelişimsel durumuna ilişkin bilgi verir.
- Söz öncesi için spesifik olarak kullanılan ölçek sayısı sınırlıdır.

Standardize ölçekler

• Uluslararası alanyazında

- Bayley III
- **Mullen**
- ADOS (Sadece otizm için), M-Chat, CARS,
- **CSBS (Wetherby ve Prizant, 2001).**

• Ülkemizde

- M-Chat (sadece otizm taraması için kullanılabilir)

Gözlemler

- Çocukların söz öncesi iletişim davranışlarının
 - Türü
 - Çeşitliliği
 - Sıklığı
 - İşlevi değerlendirilir.
- İki biçimde yapılır
 - Doğal gözlem
 - Yapılandırılmış gözlem

Doğal gözlem

- Çocukun iletişimsel davranışlarının (söz öncesi becerilerinin) doğal bağlamlarda müdahale edilmeden gözlemlenmesidir.
 - Anne, baba ya da akranlar ile etkileşim içindeyken gözlenebilir
 - Kreş-sınıf ortamlarında gözlemler yapılabilir....

Yapılandırılmış gözlem

- İletişim davranışlarının ortaya çıkması için ortam düzenlemesi/yapılandırılmasını içeren gözlemlerdir.
- Yetişkin iletişim davranışlarının ortaya çıkması için ortamı, materyalleri düzenle ve çocukla etkileşime girer.
- Doğal gözlemde tüm iletişim davranışı türü ve işlevlerinin ortaya çıkmaması riskini elemine etmek için kullanılır.

Gözlem

• Uluslararası alanyazında

- Language ENvironment Analysis (LENA-TM)
- Early Social Communication Scales (ESCS; Mundy ve diğ., 2003)
- Communication Complexity Scale (CSS;Brady et al., 2012)
- CSBS (Wetherby & Prizant, 2002)

• Ülkemizde

- Erken sosyal İletişim ve Etkileşim Ölçeği (Ökcün-Akçamuş ve diğ., 2017)
- ESCS

Söz öncesi iletişim değerlendirme araçları

- Standardize araçlar

- Genellikle tanı ve tanılama için kullanılır.
- Belirli uygulama biçimleri ve ortamları vardır.

- Gözlemler

- Çocuğu tanımak ve müdahale etmek için kullanılır
- Doğal iletişim/etkileşim bağlamlarında gerçekleştirilir.

Söz öncesi iletişim becerilerinin değerlendirilme -ESİE

- Nesneli oyun karmaşıklığı
 - Yapılandırılmış ve spontan taklit
 - Jestler (türlerine ve işlevlerine göre)
 - İletişimsel eylemler (bakışlar)
- Manuel
 - Uygulama
 - Puanlama

Dilin Değerlendirilmesi

- Dili değerlendirirken
 - Dilin bileşenlerinin göz önüne alınması
 - Anlama ve ifade etme boyutları göz önüne alınması
 - Dille ilişkili diğer gelişimsel alanlar üzerine de bilgi edinilmesi
 - TG çocuklarda dil gelişim aşamalarının bilinmesi önemlidir.
 - Değerlendirme çoklu kaynakla, çoklu araçla, çoklu ortamda gerçekleştirilmelidir.

Dilin değerlendirilmesi-Standardize –Formal değerlendirme

- Dilin değerlendirilmesinde kullanılan bir çok standardize araç bulunmaktadır
 - Normları vardır
 - Standart kullanım/uygulama biçimleri vardır
 - Standart uygulama bağlamları ve puanlama biçimleri vardır.
 - Uygulayıcı yetkinliği gerektirirler.
- Çocuklarda değerlendirilmek istenen amaca uygun araç seçilmelidir
 - Çocuğun yaşı
 - Spesifik olarak değerlendirilmek istenen davranışlar
 - Etnik köken
 - Çocuğun katılım davranışları

Formal-Standardize Dil Değerlendirme Araçları

- Uluslararası alanyazına
 - [Ekran Resmi 2019-03-25 11.24.21.png](#)
 - [Ekran Resmi 2019-03-25 11.24.38.png](#)

Ülkemizde

- Peabody Resim Kelime Testi IV (Kılınç, 2016)
- Türkçe İfade Edici ve alıcı Dil Testi (TİFALDİ, Berument ve Güven, 2013)
- Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi (TEDİL; Topbaş ve Güven, 2013)
- Türkçe Okulçağı Dil Gelişimi Testi (TODİL, Topbaş ve Güven, XXX)
- Okul öncesi dil ölçeğı (Şahlı ve Bengin, 2010;2014)
- Ankara Artikülasyon Testi (Ege, Acarlar, Turan, 2004)

Standardize araçlar

- Sözel dilin kullanımına ilişkin günlük performansı yansıtmaz
- Çocuğun güçlü ve zayıf yönleri üzerine sınırlı oranda bilgi verir.
- Müdahale programlama aşaması için sınırlı düzeyde bilgi verir.
- Çocuğun gelişimini izlemede sınırlı oranda bilgi verir (kısa zamanlı küçük gelişimler için duyarlılığı düşüktür)
- Çocuğun TG ile karşılaştırıldığındaki performansına ilişkin değerli bilgiler sağlar

İnformal Değerlendirme (Betimleyici yaklaşım)

- Betimleyici yaklaşım; doğal dil örneğinin alınmasını, gözlemi ve bazı dil becerilerini değerlendirme amacıyla düzenlenmiş ölçüt bağımlı işlemlerin kullanımını içermektedir ve çocuğun dilinin ayrıntılı tanımlanmasını sağlamaktadır (Acarlar, 2002)
 - Dil örneği ve öyküleme örneği
 - Gözlemler
 - Doğal gözlem
 - Yapılandırılmış oyun gözlemi
 - Ölçüt bağımlı işlemler
 - Boşluk doldurma
 - Taklit
 - Anlama –göstereme

Dil örneği ve öyküleme örneği

• Dil örneği

- Çocukla karşılıklı sohbet bağlamında toplanılır
- Çocuğun ilgileri izlenerek gerçekleştirilir.
- Çocuğa iletişim partneri gibi davranılır ve iyi bir dinleyici olunur
- Süreç çocuk merkezlidir.
- 15-20 dakikalık dil örneği alınır
- FSÖZS, TSÖZS,
- TSS, TASS, OSU, EO (YAO),

• Öyküleme

- Kişisel öyküleme
- Resimli kitaplarla öyküleme (Retell, yaratıcı öyküleme)
- Yazısız öyküler kullanılır (Good dog Carl, Frog Story, Bus Story)
- Dil ölçümleri ve Öykü grameri ayrı değerlendirilir.

Gözlemler

- Çocukların kullandıkları dil doğal oyun ya da etkileşim bağlamlarında kayıt edilip ardından analiz edilir (Elan, Pro-Coder gibi programlar kullanılır)
- Kayıtların ardından hem davranışlar hem de dil kullanımı kullanımı kodlanır.
- Yapılandırılmış oyun gözleminde ise çocuğun sözel dili kullanacağı bazı ortam düzenlemeleri yapılır.